

DAMIR PIŠKOVIĆ*, DAVOR SOLOMUN**, MARIJAN JOZIĆ***

ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJE I ANALIZA SIGURNOSNIH PRIJETNJI POVEZANIH S POVRATKOM I DJELOVANJEM BIVŠIH BORACA ISIL-A

Sažetak:¹

Ovaj rad bavi se istraživanjem i propitivanjem negativnih sigurnosnih implikacija/rizika i prijetnji povezanih s povratkom bivših boraca izv. Islamske države Iraka i Levanta u svoje matične države, ali i analizom eventualnog terorističkog potencijala ovih osoba. Sukladno osjetljivoj prirodi podataka i dokumentacije, istraživanje se temelji, i podijeljeno je, na dva segmenta. Jedan segment predstavljaju neklasificirani statistički podaci prikupljeni kroz evidencije MUP-a RH, SIS, NBMS, analizu spisa i dokumentacije te iz drugih selektiranih, otvorenih izvora za čiju je obradu i analizu korištena metoda IMC („Information management cell“) koju je jedan od autora² osobno koristio za vrijeme sudjelovanja u EU mirovnoj misiji EULEX-a kao službenik na obavještajnim poslovima za potrebe EUOCI. Drugi segment rada predstavlja kvantitativno istraživanje/anketu provedenu putem Google obrasca tijekom veljače i ožujka 2021. godine na uzorku od 228 aktivnih studenata s tri Sveučilišta i jednog Veleučilišta u RH, čiji je cilj bio na stratificiranom uzorku, putem tridesetak komplementarnih varijabli, ispitati percepciju i stavove studenata o više aspekata negativnog utjecaja povratka i djelovanja tzv. boraca ISIL-a na nacionalnu sigurnost, ali i posebno ispitati njihove stavove u odnosu na događaj tragično stradalog i vjerojatno od strane terorističke skupine ubijenog hrvatskog državljanina Tomislava Salopeka. Dakle, imperativ je ovoga rada u identifikiranju i tumačenju izvjesnih terorističkih prijetnji nastalih na ruševinama i sadržanih u bivšim borcima tzv. ISIL-a, ali i propitivanje percepcije i stavova studenata kao potencijalnih aktera sigurnosti i pravosuđa.

Glavne riječi: sigurnost, terorizam, percepcija, ISIL, obavještajno, Tomislav Salopek

* Damir Pišković mag.crim., Ravnateljstvo policije, pomoćnik voditelja Odjela TKCPIE u Službi za međunarodnu policijsku suradnju

** mr.sc. Davor Solomun, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, viši predavač

*** dr.sc. Marijan Jozić, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, predavač

¹ Rad je pod sličnim naslovom autor Damir Pišković, pod vodstvom mentora D. Solomuna, izradio i obranio kao Završni rad na specijalističkom diplomskom studiju „Kriminalistika“, na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu 2021.g.

² Damir Pišković

1. UVOD

Grubo narušeni međunarodni poredak, mir i globalna sigurnost, ovoga puta kao posljedica realistične upotrebe oružane sile i tvrde moći Ruske Federacije u ime svojih, a protiv temeljnih nacionalnih interesa Ukrajine, ali i protiv Europe, globalnog sustava i interesa velike većine država slobodnoga svijeta, čini se kao da je poništio sve opasnosti i sigurnosne rizike suvremenog terorizma, ilegalnih migracija pa i klimatskih promjena. Donedavne UN, združene, koordinirane, pa i zdušne međunarodne operacije protiv ISIL³-a, kao da su tasterom postavljene u stanje *off* i kao da su označile prestanak postojanja svake terorističke opasnosti. Ovoj percepciji značajno pomažu i statističke krivulje posrnulog broja terorističkih akata, ali i službene obavještajne procjene o relativno smanjenoj sigurnosnoj prijetnji od terorističkih djelovanja.

Pitamo se, stoga, ako je doista teroristička prijetnja prestala ili nestala, kakvi su to i koji sigurnosni mehanizmi upotrijebljeni za njezinu neutralizaciju, koji su toliko učinkoviti akteri to kreirali i možemo li vjerovati u postojanost takvoga stanja. Uz to, ipak, pitamo se nije li u pitanju *privid*, *zatišje*, *pregrupiranje*, možda *zabluda* ili naša *kriva percepcija* globalnog sigurnosnog stanja i ambijenta. Pri tom pitamo i problemski kako teorijski utemeljiti i objasniti ove činjenice i daju li nam postojeći koncepti dovoljan okvir za razumijevanje. Ali na kraju, znajući i osjećajući sav senzibilitet sigurnosti zbog opreza pa i zabrinutosti, ne isključujemo teroristički rizik, posebice onaj povezan s radikalizmom i ekstremizmom, kao živućim antagonizmima sigurnosti te ovim istraživanjem, aktualizirajući fenomen povratka bivših boraca ISIL-a, propitujemo određene koncepte, ali i usmjereno istražujemo percepciju potencijalno sigurnosno dodirujućih studenata određenih hrvatskih sveučilišta, odnosno fakulteta.

Koncept je ovog rada istraživanje i propitivanje negativnih sigurnosnih implikacija, rizika i prijetnji povezanih s povratkom bivših boraca tzv. ISIL-a u svoje matične države, ali i analiza eventualnog terorističkog potencijala ovih osoba. Pri tom, krajnja je svrha ovog rada dublje razumijevanje fenomena analizom sociološkog okvira povezanosti religijskih, ratnih i društvenih faktora kao i analizom činjenica sadržanih u događajima koji evoluiraju iz manjih inkubacija u potencijalne, stvarne i neposredne prijetnje nacionalnoj sigurnosti država na globalnoj geopolitičkoj sceni.

1.1. Sociološki okvir

Suvremeni društveni okvir doživio je značajne promjene pri čemu su prethodno dominantne etičke postavke „postale“ tek formalni artefakti ili ih se prilagođavalo sukladno situacijskim zahtjevima. U tom suvremenom društvenom okviru društvo je

³ Skraćenica od engleskog naziva: Islamic State of Iraq and Levant -ISIL, kao i naziv Islamic State of Iraq and Syria- ISIS, dok je hrvatskog naziva: Islamska država Iraka i Levanta- IDIL, Islamska država Iraka i Sirije (IDIS). Od 2014 mijenja naziv u Islamska država nedugo zatim u naziv Kalifat.

postiglo znatan napredak u specifičnim sektorima, no i znatne padove. U svezi s time teza o *Anomiji* Emila Durkheima (Giddens 2001) „izvađena“ je iz izvornog konteksta te prilagođena sadašnjem okviru suvremenog življenja sa subjektivnim presumpcijama o događajima unutar svjetskog okruženja. Na tom primjeru/tezi koji navodi da u modernim vremenima tradicionalne norme i standardi slabe, a da ih se istodobno ne zamjenjuje novima u modernom industrijskom društvu, preslikom na sadašnji okvir doista ne postoje precizni kriteriji koji bi regulirali takva ponašanja što dovodi do moralne krize i društvenog disfunkcionalizma kad se pojedinci, odnosno grupe okreću nekim drugim vrijednostima koje im odgovaraju ili su možda nametnute. Iako se anomija odnosi na događaje samoubojstava, u ovom slučaju analognost između koncepta i stvarnosti suvremenog života ukazuje na iznimnu relevantnost u suvremenom vremenu. Činjenica je da je to vidljivo kroz događanja u sadašnjosti kao i kroz sumnju dijela siromašnog stanovništva (Konrad, 2005: 45, Okoro, 2006: 152) koji se osjećaju napušteni i vraćaju se tradicionalizmu/fundamentalizmu, posebice u religijskom identitetu, no ostaje otvoreno pitanje može li kod pojedinaca to, ili ne mora, prijeći u nešto veće i opasnije (Pišković 2019). Isto se događa kad je u pitanju fundamentalizam koji se odnosi na radikalizam, te terorizam koji nastaje kao odgovor na društvene, ekonomske, religijske, ideološke i političke proturječnosti koje onda eskaliraju u sukobe i duboke podjele zbog osjećaja nepravde, obespravljenosti, potlačenosti, ponižavanja (Lukac, 2022, Bilandžić, 2014). Međutim, kako navodi Urlich, društvena klasa, status, obitelj i susjedstvo ne mogu se više smatrati pouzdanim društvenim institucijama u kojima se definira identitet (Urlich, 2001., Abercrombie, Hill, S. Turner, 2008), dok islamski fundamentalisti ističu samo jedan identitet (Bilandžić, 2018).

Upravo je izgradnja i razvitak društva u skladu s demokratskim standardima, bez nejednakosti, nepravde, socijalne, nacionalne i druge isključenosti te bez nasilja, preventivno djelovanje prema sjemenu i korijenima (uzrocima i izvorima) terorizma (Solomon, 2012, Lukac, 2022). Ipak u sociološkom dijelu koji se tiče religije, posebice fundamentalizma, on iskorištava situaciju u dijelu društva i okreće se prema radikalnom (Jurengsmeyer, 2006, Esposito, 2006, - Bilandžić, 2010, Pišković, 2021) što realno prikazuje presumpciju prema već spomenutoj „prilagođenoj“ anomiji.

Liberalni svjetonazor kao da je postupno izgubio svoju dominaciju na geopolitičkoj sceni, iako je moderan stav da svijet „živi“ u liberalizmu (Collins, 2010). Paradoksalno, globalna stvarnost sve više inklinira prema prilagođenom realizmu i prepoznatljivoj sklonosti prema ratnim sukobima, neovisno o njihovom obliku ili nazivu (Pišković, 2021) što se kasnije pokazalo i donekle točnim, barem što se tiče, među inim, spomenutih događaja u uvodu u vidu pojave mnoštva ratova (raznih sukoba) unazad dvije godine, naoružavanja, povećanja proizvodnje oružja.

Ratovi, inherentno, dovode do žrtava na svim stranama sukoba (Beer 1981:20 – Henderson Conway 2010:212 – Krivokapić 2013:5), neovisno o subjektivnim pretpostavkama. U suvremenom vremenu svjedoci smo novih oblika ratovanja koji,

među inima, uključuju ulične sukobe s vremenski ograničenim eskalacijama, ali s ozbiljnim posljedicama po nevine živote.

Istovremeno postoje pojedinci koji imaju mogućnost odlučivanja hoće li biti vrijeme rata ili mira iako su možda nesvjesni teorije i ideologije još od 1897. godine u kojoj se zagovara teorija da je država poput jednostavnih organizama koji moraju rasti ili umrijeti, ali ne mogu stagnirati, tj. ostati isti. Teorija “životnog prostora” izazvala je kontroverzu jer tvrdi da visoko razvijene zemlje imaju pravo proširiti svoj teritorij, tj. “životni prostor” na štetu manje razvijenih susjeda (Ratzel, 1897, 1923) što su mnoge države kasnije koristile te koriste i danas. Istodobno je i ISIL koristio tu tezu/ideologiju (iako možda nesvjestan samog Ratzela, ugradio je prilagođenu tezu u svoj slogan „Opstaje i širi se“ (Khatib, 2014)), „iskoristio“ znanja psihologije gomile (Le Bon, 1927) i privukao velik broj sljedbenika (Gerges, 2018) da bi poveo veliki religijski rat (Bregen, 2001), ako je to on bio.

Specifične prijetnje koje predstavljaju bivši borci ISIL-a, čvrsto prijanjajući uz svoj identitet i ideologiju, izražavaju se kroz sposobnost izvođenja terorističkih djela u bilo kojem trenutku. Ova okolnost proizvodi stvarnu i potencijalnu opasnost koja nije zanemariva. U svjetlu toga, nameće se pretpostavka da ponovna socijalizacija (UNCTITEF, 2018, CoE 2016), (Bilandžić, 2010) ovih osoba gotovo sigurno predstavlja izazov koji se možda ne može uspješno ostvariti.

Ključno je bilo prikazati sociološki okvir koji ima znatan utjecaj na okolnosti koje su prethodile takvim društvenim „konfliktima“, posebno pitanje političke i obavještajne dimenzije koje može biti podložno skrivenim ciljevima više razine. Ujedno, prikazuje se kontekst provedenog istraživanja percepcije i analize sigurnosnih prijetnji povezanih s povratkom i djelovanjem bivših boraca ISIL-a, te rezultati propitivanja percepcije i stavova studenata kao budućih potencijalnih aktera sigurnosti i pravosuđa.

1.2. Posebnosti ugroza od bivših boraca ISIL-a povratnika

Ratovi svoj epilog ne nalaze nužno samo na bojištu, već se njihov ishod prenosi na druga područja kroz koje poraženi borci nastavljaju svoj angažman unatoč neuspjehu u vojnom sukobu. Ideologija koja ih je potaknula na ratovanje i dalje je prisutna te ju prenose na nove generacije unutar istih grupacija. Ovaj fenomen prisutan je i među pripadnicima Kalifata, entiteta koji je proizveo niz događaja tijekom svoje egzistencije. Egzodus stanovništva koji je uslijedio kao rezultat ovih događaja, paradoksalno, sad se događa od strane poraženih boraca kako bi se vratili (ICCT, 2016) u svoje matične države s kojih su inicijalno krenuli u sveti rat.

Dinamika koja je započela tijekom Arapskog proljeća, čiji je cilj bio transformacija totalitarnih režima u demokraciju na Bliskom istoku i Sjevernoj Africi, ispreplela se s intervencijom i promišljanjem globalnih aktera. Umjesto postizanja istinske demokracije, intervenirajuće su strane nametnule svoju interpretaciju demokratskih procesa što je

rezultiralo i miješanjem u dinamiku regije bez adekvatnog razumijevanja lokalnih specifičnosti. Ova intervencija, koja se pokazala neprikladnom i nedovoljno proučenom, izazvala je veliki migracijski val prema Europi. Ovaj val migracija (EUROSTAT, 2023) nije bio kontroliran te nosi sa sobom niz nepoznanica u vezi s motivacijama dijela migranata (Frčko, Solomun, 2018), a također i prisutnost direktnih i iskusnih boraca-terorista među njima.

Ovaj ciklus ratova, političkih promjena i njihovih posljedica ilustrira duboke povezanosti između globalnih događanja i regionalnih implikacija. Poraženi se borci prilagođavaju novim okolnostima, prenoseći svoju ideologiju i strategije borbe što stvara dodatne izazove za sigurnost i stabilnost u međunarodnoj areni.

Paralelno s migracijama koje uključuju različite motivacije, značajan dio pripadnika ISIL-ovih boraca, kako onih koji su se vratili iz nezadovoljstva, tako i onih koji su nakon poraza iskoristili prava koja pružaju demokratske zemlje, te onih koji su se vratili u svoje matične države, nosi sa sobom izazove i prijetnje (Barret 2017) koje se ne smiju zanemariti.

Podaci koje su prikupile obavještajne službe o bivšim borcima ISIL-a tijekom njihovog aktivnog sudjelovanja te nakon povratka podložni su pažljivom nadzoru. Ovi pojedinci, kao potencijalni teroristi, bit će sustavno klasificirani i praćeni. Iako tek mali dio njih završi u zatvorima, ta sankcija obično traje samo nekoliko godina. Prema Francuskom slučaju (GLOBSEC, 2018) potvrđeno je da oko 50% boraca s područja te države ima kriminalnu pozadinu i bili su već zatvoreni. U takvom okruženju, manipulacija i dodatna radikalizacija rezultirali su prihvaćanjem ideologije te transformacijom u "božje borce" (Pišković, 2019).

S globalne perspektive, treba posvetiti pažnju aspektima povratka ovih boraca. Iako u manjem opsegu, njihovo djelovanje u susjednim državama Bosni i Hercegovini, Kosovu i dr. (Augestad Kundsén, 2017), nakon ratnih sukoba u islamskim državama, predstavljalo je središta religijskog fundamentalizma i radikalizma među manjim dijelom stanovništva. Navedeni religijski radikalni utjecaj jasno je potaknut vanjskim utjecajem i financiranjem od strane islamskih država koje zbog pretežito muslimanskog stanovništva u ovim državama pronalaze otvorene prilike za širenje utjecaja na tim područjima te nametanje religijskog fundamentalizma (Nimac, Ćurković Nimac, 2014, Lukac, 2022) i radikalizma uz istodobno poticanje neprijateljstva prema drugim religijskim zajednicama (Bilandžić, 2018).

Zbog ograničenosti kao nadomjestak za pouzdane izvore za procjenu ugroza primjenjivana je metoda „*Information management cell*“ iz osobnog iskustva autora⁵ koje proizlazi iz dugogodišnje kriminalističke i međunarodne prakse, primijenjena i ocjenjena vrlo pouzdanom, i adekvatnom kako za kriminalističko postavljanje verzija tako i za presumpcije, i percepcije događaja. Također mora se navesti da presumpciju, prosuđivanje u obradi prikupljenih podataka u istraživanju, kako je spomenuto otežavaju nepotpune i ograničene informacije, stoga je vrlo teško dati verzije/presumpcije koje

moгу i ne moraju biti točne, ovisno u kvaliteti izvora i znanja osobe koja vrši analizu (Pišković, 2021).

2. INSTRUMENTI PRAĆENJA I ANALIZA PODATAKA OSOBA POVEZANIH S TERORIZMOM

Opsežni poslovi koji prate borbu protiv terorizma zahtijevaju različite organizacije, međunarodnu policijsku suradnju (Pejaković-Đipić, 2019.), sustave u tom segmentu, posebice instrumente praćenja osoba povezanih s terorizmom. Od instrumenata koje koristi EU u ovom radu koriste se izlazni rezultati i dokumenti Schengenskog informacijskog sustava kao i EUROPOL-a i INTERPOL-a koji se odnose na analizu podataka osoba povezanih s terorizmom.

Ovi instrumenti podrazumijevaju sustave kojima su posebno propisana postupanja koja se provode na razini policije, ali se nadograđuju i na ulogu obavještajno sigurnosnih službi.

U tom smislu provedena je analiza podataka u SIS-u (ex SIS II od 7.3.2023.) i INTERPOL-u za period od 2017. do travnja 2021.g. koji se odnose na diskretne provjere osoba povezanih s terorizmom.

Usporedno s navedenom analizom prikazani su i podaci koji se kao kategorija otvorenog izvora obrađuju na razini EU LISA/SIS, ali skupno za kriminalitet i terorizam.

Također, prikazani su i podaci iz otvorenih izvora EUROPOL-a (TE-SAT) o trenutnom stanju i događajima povezanim s džihadističkim terorizmom⁴ za 2020., 2021. i 2022. godinu.

Cilj je ove analize prikazivanje podataka koji potvrđuju da terorizam i osobe koje se dovode u svezu s njim nisu nestali zato što im se s obzirom na sadašnja događanja na geopolitičkoj sceni daje manje medijskog prostora, kao što je spomenuto u uvodu.

2.1. Schengenski informacijski sustav, INTERPOL

Izvršenom analizom prikupljenih podataka o kretanju osoba koje se dovode u svezu s terorizmom od početka korištenja sustava SIS u Republici Hrvatskoj od 2017. do travnja 2021. godine⁵ dobiveni su podaci⁶ vidljivi iz Tablice 1., a dodatno je izvršena analiza podataka o kretanjima osoba povezanih s terorizmom za vrijeme pandemije

⁴ Za istaknuti je terminološke promjene u nazivu ovoga terorizma. Naime, prije usvajanja pojma džihadističkog terorizma, ranijih godina prema TE-SAT-u taj terorizam bio je označen i nazivan kao „religijski motiviran“, „islamski“. O razlozima ovih promjena može se nagađati, ali postavlja se pitanje je li se EU bavila nazivima bojeći se da se „netko“ ne uvrijedi, više ne što se trebala baviti obavještajnim radom na sprječavanju terorizma. Iako nema dokaza za ovakvu tvrdnju (Pišković 2021.), možda se radi o političkoj korektnosti.

⁵ Podaci korišteni u Završnom radu jednog od autora⁵, 2021.

⁶ Za navedeno je 2021. godine zatraženo dopuštenje Službe za međunarodnu policijsku suradnju, Ravnateljstva policije kojom prilikom su pribavljeni podaci iz tadašnjeg sustava SIS II temeljem zamolnice

COVIDA-19 – Tablice 3., a koji se odnose na članak 36. st.3. Odluke SIS II (od 7. ožujka 2023.g. čl.36. st.4. SIS Uredbe 2018/1861), tj. diskretne provjere vezane uz nacionalnu sigurnost. Kontrole i diskrecijske provjere policijski/obavještajni su podaci državama EU i trećim državama koje koriste sustav SIS (ex. SIS II), a koje su ujedno i raspisale navedena upozorenja za tim osobama kad se navedene osobe zateknu kao predmet kontrole na teritoriju države koja provodi diskrecijsku provjeru. Po zaticanju i kontroli te diskrecijskoj provjeri države koje vrše kontrolu, tj. policija posredstvom Službe za međunarodnu policijsku suradnju, odmah putem određenih obrazaca dostavljaju podatke državi raspisateljici o kontroli. Također se navedeni podaci dostavljaju Službi terorizma/MUP-a RH te se ujedno izvješćuje SOA (Sigurnosno obavještajna agencija).

Navedeni postupak sličan je i u postupanju prema raspisanim diskretnim provjerama od strane država članica INTERPOL-a za osobama i vozilima koja se dovode u svezu s terorizmom-Tablice 2 i 4.

Analizirani period	2017 - 22.04.2021.
Ukupan broj prolazaka evidentiranih po čl.36/3	1186
Nakon analize ukupan broj osoba koje se dovode u svezu s terorizmom	285
Nakon analize ukupan broj vozila koji se dovode u svezu s terorizmom	15

Tablica 1. Prikaz analiziranih podataka u SIS-u⁷

U prikazanim podacima Tablice 1. koja prikazuje statističke podatke po čl.36. st.3. SIS II Odluke za period od 2017. godine do 22. travnja 2021. godine utvrđeno je, a evidentirano kroz NBMIS sustav, da je kroz Republiku Hrvatsku bilo zabilježeno ukupno 1.186 prolazaka osoba koje se dovode u svezu s terorizmom. S obzirom na to da sustav bilježi kontrolu i broj odaslanih izvješća po tom pitanju, izvršena je analiza prikaza svih 1.186 prolaska s ciljem utvrđivanja točnog broja osoba koje su u tom periodu prolazile kroz Republiku Hrvatsku.

Metodom pojedinačne usporedbe Schengen ID brojeva te eliminacijom ponavljajućih SID brojeva (što znači da je osoba imala u tom periodu više prolaska), utvrđeno je da je u tom periodu analize od 2017. godine, od kada se koristi navedeni sustav u Hrvatskoj, kroz Republiku Hrvatsku prošlo ukupno 285 osoba i 15 vozila koje se dovode u svezu s terorizmom.

⁷ Prema podacima: SIS i NBMIS

Analizirani period	2017 - 22.04.2021.
Ukupan broj prolazaka evidentiranih po INTERPOL-u	4080
Nakon analize ukupan broj osoba koje se dovode u svezu s terorizmom	218

Tablica 2. Prikaz analiziranih podataka u INTERPOL-u⁸

U podacima Tablice 2. prikazani su statistički podaci INTERPOL-a za osobe koje se dovode u svezu s terorizmom. Za predmetnim osobama raspisani su alarmi od strane članica INTERPOL-a. U periodu od 2017. godine do 22. travnja 2021. godine utvrđeno je da je kroz Republiku Hrvatsku, a evidentirano putem NBMIS sustava, bilo ukupno zabilježenih 4.080 prolaska osoba koje se dovode u svezu s terorizmom. S obzirom na to da sustav bilježi tzv. pogotke i evidentira ih u sustavu NBMIS, policija iste dostavlja Službi za međunarodnu policijsku suradnju. Izvršena je analiza svih 4.080 prolaska s ciljem utvrđivanja točnog broja osoba koje su u tom periodu prolazile kroz Republiku Hrvatsku.

Metodom pojedinačne usporedbe imena i prezimena te varijacija prezimena (ć,č,š,đ,ž) iz izvješća NBMIS sustava te eliminacijom ponavljajućih podataka, što znači da je osoba imala u tom periodu više prolaska, utvrđeno je da je u tom periodu analize od 2017. godine do 22. travnja 2021. godine kroz Republiku Hrvatsku prošlo ukupno 218 osoba koje se dovode u svezu s terorizmom, dok su prema državama članicama INTERPOL-a koje su raspisale alarme dostavljeni podaci o kretanju osoba.

Analizirani period	01.01.2020 - 22.04.2021.
Ukupan broj prolazaka evidentiranih po čl.36/3	64
Nakon analize ukupan broj vozila koji se dovode u svezu s terorizmom	20

Tablica 3. Prikaz analize SIS podataka u COVID-19 periodu

⁸ Prema podacima: INTERPOL I NBMIS

Analiza provedena na isti način kao u Tablici 1.

Analizirani period	01.01.2020 - 22.04.2021.
Ukupan broj prolazaka evidentiranih po INTERPOL-u	806
Nakon analize ukupan broj osoba koje se dovode u svezu s terorizmom	185

Tablica 4. Prikaz analize INTERPOL podataka u COVID-19 periodu

Analiza provedena na isti način kao u Tablici 2.

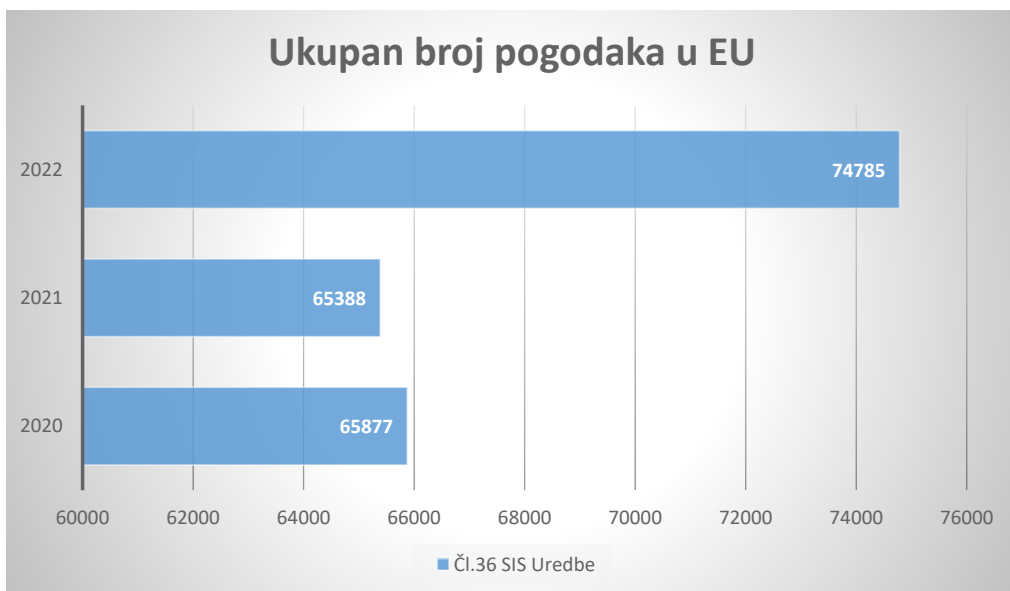
Predmetnih 205 osoba tijekom svog putovanja do odredišta te povratka u vrijeme COVID-19 moralo je prilikom prolaska kroz države EU-a i van EU-a konstantno raditi testiranja, plaćati ih, izlažući se karanteni i mogućnosti zaraze na proputovanju, tj. bez obzira na tadašnju opasnost kretali su se prema svojim destinacijama i nazad. Putovanja navedenih osoba ne mogu se izravno povezivati s možebitnim terorističkim aktivnostima, no presumpcija je da se radilo o putovanjima prema „matičnim“ državama u svrhu putovanja k obitelji, poslovno, no točni podaci možda su poznati obavještajnim agencijama. Prema analizi podataka po SIS-u i INTERPOL-u države destinacije i povratka nazad u EU pretežno su BiH, Srbija, Kosovo, Albanija i Turska.

2.2. EU-LISA SIS - statistika čl.36. SIS Uredbe

Kao što je prethodno istaknuto, radi usporedbe, provedena je analiza otvorenih izvora (SIS II Annual Statistic, 2020, 2021, 2022) čiji podaci nisu klasificirani te su dostupni javnosti, ali u obliku općih informacija. Usporedno s time prikazani su podaci stanja pogodaka⁹ po članku 36. SIS Uredbe za 2020., 2021. i 2022.g., ali mora se napomenuti da su navedeni podaci prikazani skupno o osobama na koje se odnosi diskretna provjera (kriminalitet, terorizam i dr.).

Analizom podataka Grafikona 1. koji prikazuje ukupan broj pogodaka u EU-u, tj. kontrola po članku 36. SIS Uredbe, a podrazumijeva stavak 3, 4 i 5 skupno kao što je navedeno, vidljivo je koliki je broj kontroliranih osoba koje se dovode u svezu s kriminalitetom, a među istima su i osobe koje se dovode u svezu s terorizmom.

⁹ Pogotkom u SIS-u i INTERPOL-u naziva se izvršena kontrola i dr. nad osobom, predmetom za kojima su raspisane mjere postupanja policije, gdje se nakon zaticanja osobe, predmeta, te po provedenoj mjeri Službi za međunarodnu policijsku suradnju MUP RH dostavlja ispunjeni obrazac naziva Obavijest o pogotku u SIS-u, Obavijest o pogotku u INTERPOL-u, ovisno o tome tko je raspisao mjeru, SIRENE ili INTERPOL.

Grafikon 1. Prikaz ukupnog broja pogodaka u EU-u po članku 36. SIS Uredbe

Shodno navedenom može se zaključiti da je broj kontroliranih osoba pod mjerama diskrecijske provjere vrlo velik, a iziskuje po svakom postupanju, posebice ako se utvrdi da se radi o osobama koje se dovode u svezu s terorizmom, mnoštvo daljnjih postupanja u cilju provođenja zatraženih mjera, iako brojka ne pokazuje broj osoba, nego ukupan broj pogodaka/kontrole.

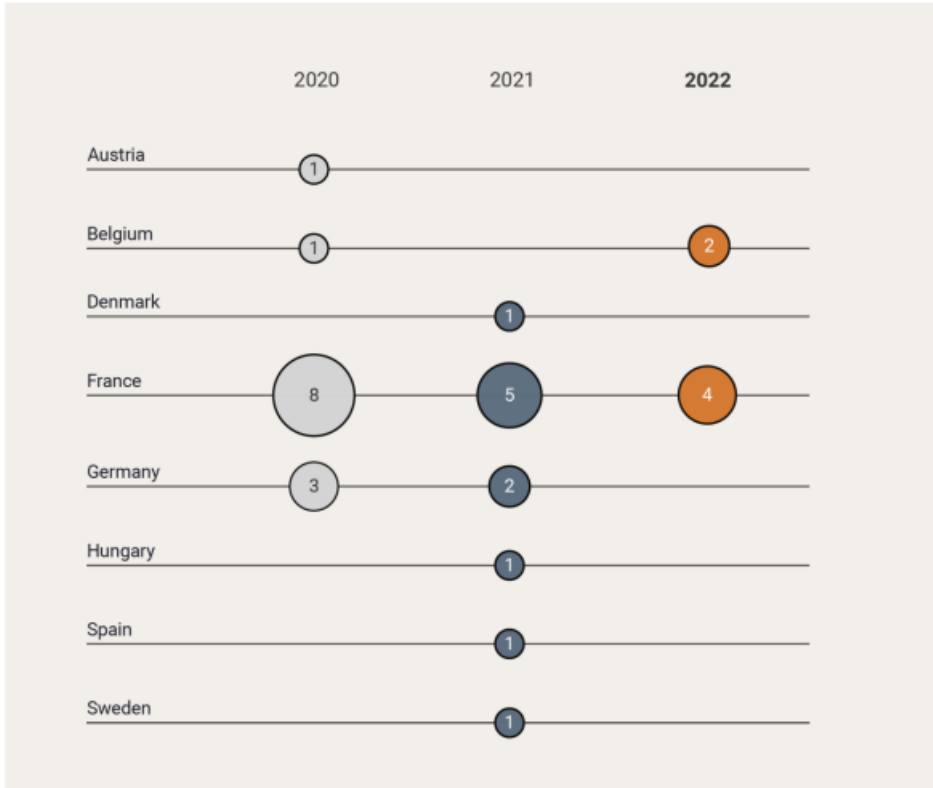
2.3. EUROPOL - statistika džihadističkog terorizma

EUROPOL je agencija EU za provedbu zakona koja pomaže tijelima u provedbi zakona u članicama EU-a kako bi doprinio sigurnosti EU. Sastoji se od oko 100 visoko obučanih kriminalista s iznimnim analitičkim kapacitetima što ga čini vodećim europskim centrom za analizu kriminala. EUROPOL koristi najnovije alate za podršku nacionalnim istragama i izrađuje redovite analize kriminala i terorizma kako bi pomogao nacionalnim partnerima u rješavanju tih problema. Iako skraćena definicija agencije, vidljivo je da je među inim posebna pozornost posvećena i borbi protiv terorizma. Temeljem prikupljanja svih informacija vezanih uz terorizam kako je navedeno, provode analizu svih takvih događanja i redovno u periodičkim izvješćima objavljuju neklasificirane podatke koji su dostupni i građanima EU.

Problem koji se može navesti je taj da zbog klasificiranosti ili neprijavlivanja nekog događaja koji država u kojoj se događaj zbio ne želi kvalificirati kao teroristički napad iako je on to možda bio (stvar je države članice da odluči o tome) kriminalistički

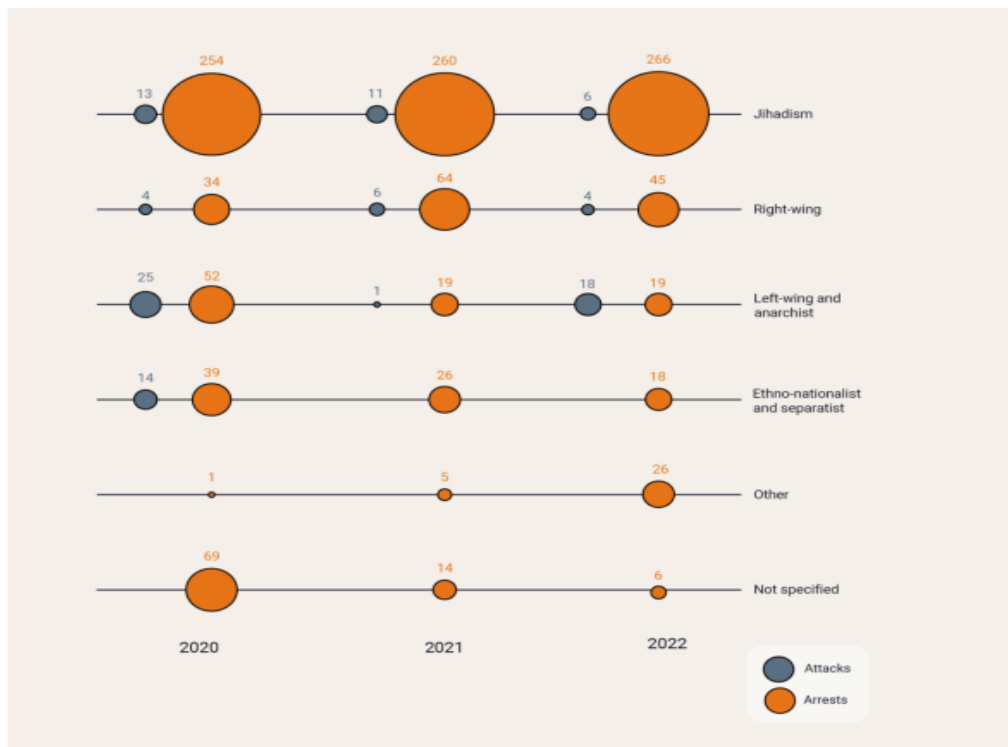
tumačeno takvi događaji postaju „tamna brojka“ u statistici ili ih se pripisuje nekog drugom kaznenom djelu.

Izvršenom analizom dostupnih podataka džihadističkog terorizma za razdoblje od tri godine vidljivo je u Slici 2. da teroristički napadi u EU nisu prestali, s obzirom da je za 2022. prema EUROPOL-u evidentirano 6 takvih događaja, iako manji broj nego prethodnih godina.

Slika 1. Prikaz džihadskih terorističkih napada u EU u periodu 2020. do 2022. (TE-SAT 2023)

Analizirajući terorističke napade po vrsti kako je već spomenuto, iz Slike 2. vidljivo je da su se uz džihadске terorističke akte dogodili i drugi napadi, samo nisu povezani s religijskim motivom. Broj osoba uhićenih radi džihadističkog terorizma u analiziranom je razdoblju vrlo indikativan budući da se kontinuirano bilježi rast iako se broj napada smanjio za više od 50%. Ovo obilježje zaslužuje pažnju i komentar. Naime, manji broj događaja, a više uključenih osoba može upućivati na veću organiziranost, ali može ukazivati i na određene promjene taktike terorističkog djelovanja.

Slika 2. Prikaz vrsta terorističkih napada u EU i broj uhićenja povezanih po vrsti napada u periodu 2020. do 2022. (TE-SAT 2023)

Prikazani i analizirani podaci ilustriraju postojanost i žilavost fenomena džihadističkog terorizma, no trend značajnog smanjenja broja i udjela u terorističkom skupu za protekle 3 godine ipak upućuje na opadajući intenzitet prijetnje od ove vrste terorističkih djelovanja.

Ova analiza podataka s prethodno postavljenim teorijskim i konceptualnim okvirom upravo se koristi kao analitička podloga za empirijsko istraživanje koje se prikazuje u nastavku.

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Kao što je i ranije istaknuto u ovom radu provedeno je i istraživanje/anketa, čiji su predmet negativne sigurnosne implikacije, odnosno rizici povezani s povratkom bivših boraca tzv. ISIL-a u matične države i njihov eventualni teroristički potencijal.

3.1. Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja u identificiranju i tumačenju izvjesnih terorističkih prijetnji nastalih na ruševinama i sadržanih u bivšim borcima tzv. ISIL-a, ali i propitivanje percepcije i stavova studenata kao potencijalnih aktera sigurnosti i pravosuđa o više aspekata negativnog utjecaja povratka i djelovanja tzv. boraca ISIL-a na nacionalnu sigurnost, kao i posebno ispitivanje njihovih stavova u odnosu na događaj tragično stradalog i vjerojatno od strane terorističke skupine ubijenog hrvatskog državljanina Tomislava Salopeka.

3.2. Anketa

Sukladno predmetu i cilju istraživanja za propitivanje stavova upotrijebljena je metoda ankete putem online obrasca – Google obrazaca¹⁰. Kao instrument kreiran je anketni upitnik pod nazivom „Fenomen povratka boraca ISIL-a, obavještajni aspekti i presumpcije“. Anketni je upitnik sastavljen od ukupno 34 pitanja. Ispitanici su odgovarali kroz ponuđenu formu: „DA“, „NE“ i „NE ZNAM“ te na dva pitanja biranjem ponuđenih institucija, kao i jedno pitanje koje je osmišljeno da ispitanik može izraziti osobni pisani osvrt o situaciji koja je vezana uz pitanja ankete. Pitanja su prilagođena i povezana s općom sigurnosti, prijetnjama od terorizma, povratku boraca ISIL-a te slučaju otetog i najvjerojatnije pogubljenog državljanina RH Tomislava Salopeka.

Anketa je provedena u ciljanoj populaciji studenata, stratificiranom uzorku, koji vrlo često izbjegavaju ispunjavanje anketa s velikim brojem podataka u njima iako su ankete anonimne i gdje izgube volju za daljnjim odgovaranjem na pitanja te često odustanu od daljnjeg ispunjavanja ankete, što je presumpcija, ali već je viđeno prema dosadašnjim osobnim iskustvima i razgovorima među studentima.

Navedeno istraživanje/anketa provedeno je među studentima izabраниh/ciljanih visokih učilišta:

- Visoka policijska škola u Zagrebu (Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti)
- Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Fakultet političkih znanosti u Zagrebu
- Sveučilište Libertas u Zagrebu,

s opaskom da su zamolnice za provođenje ankete upućene na više studentskih zborova diljem Republike Hrvatske, no predstavnici studenata nekih visokih učilišta odbili su mogućnost objave i sudjelovanja u anketi, dok veći dio nije ni odgovorio na upite.

Navedeno istraživanje/anketa provedeno je u periodu od 2. veljače do 2. ožujka 2021. godine. U anketi je sudjelovalo ukupno 228 studenata, od čega 128 žena i 100 muškaraca što čini 51,6% žena i 43,9% muškaraca.

¹⁰ Google obrasci – dostupno na <https://www.google.hr/intl/hr/forms/about/>

3.3. Ograničenja

Provedeno istraživanje ipak je targetiralo određenu populaciju studenata čiji je dobrovoljni odaziv bio relativno skroman, a konstruirani instrument – anketni upitnik uključuje relativno pojednostavljene tvrdnje i mjernu ljestvicu, čime se značajno limitiraju statistički postupci što utječe i na zaključne postavke.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Rezultati istraživanja/ankete prikazani su u Tablici 5.

ANKETA: „Fenomen povratka boraca ISIL-a, obavještajni aspekti i presumpcije“			
Provođenje ankete:	Od 02. veljače do 02. ožujka 2021.		
Ukupan broj ispitanika:	228		
Spol:	Ž: 128 (51,6%)	M: 100 (43,9%)	
Dob:	18-30: 81 (64,5%)	31-60: 147 (35,5%)	
Pitanja:	Odgovori:		
	DA	NE	NE ZNAM
1. Osjećate li se sigurno u pogledu opće sigurnosti?	189 (82,9%)	18 7,9%	21 (9,2%)
2. Smatrate li da je Hrvatska sigurna zemlja?	198 (86,8%)	14 (6,1%)	16 (7%)
3. Smatrate li da Sigurnosno obavještajna agencija Republike Hrvatske dovoljno brine o sigurnosti od terorizma?	76 (33,3%)	62 (27,2%)	90 (39,5%)
4. Smatrate li da policija - MUP RH dovoljno brine o sigurnosti od terorizma?	86 (37,7%)	85 (37,7%)	57 (25%)
5. Smatrate li da vojska - MO RH dovoljno brine o sigurnosti od terorizma?	88 (38,6%)	65 (28,5%)	75 (32,9%)
6. Smatrate li da EU dovoljno brine o sigurnosti od terorizma?	71 (31,1%)	115 (50,4%)	42 (18,4%)
7. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da su te osobe ugroza nacionalne sigurnosti?	207 (90,8%)	7 (3,1%)	14 (6,1%)
8. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da će te osobe činiti daljnju radikalizaciju i novačenje u državama u koje se vraćaju?	177 (77,6%)	10 (4,4%)	41 (18%)
9. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da će te osobe činiti terorističke akte u dogledno vrijeme?	142 (62,3%)	13 (5,7%)	73 (32%)
10. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da tim osobama potrebno je zabraniti povratak u matične države EU?	148 (64,9%)	38 (16,7%)	42 (18,4%)
11. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da te osobe ako im se dopusti povratak treba uhititi i provesti kazneni postupak u matičnim državama EU?	196 (86%)	10 (4,4%)	22 (9,6%)
12. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da tim osobama treba ograničiti neka Ustavna prava u matičnim državama EU?	120 (52,6%)	66 (28,9%)	42 (18,4%)
13. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da te osobe po povratku u matične države EU trebaju biti pod 24 satnim nadzorom obavještajnih službi matičnih država EU?	180 (78,9%)	20 (8,8%)	28 (12,3%)
14. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da li obavještajne službe dovoljno radne na nadzoru ISIL-ovih boraca povratnika?	27 (11,8%)	96 (42,1%)	105 (46,1%)
15. Nakon sloma Kalifata tzv. ISIL-a veliki je njihov broj boraca povratnika u matične države EU-a. Smatrate li da u ilegalnim migracijama na područje EU dolazi još uvijek velik broj boraca ISIL-a ili nekih drugih terorističkih skupina?	186 (81,6%)	10 (4,4%)	32 (14%)

16.	Smatrate li da pripadnici terorističkih skupina poglavito borci ISIL-a povratnici iskorištavaju stanje pandemije COVID 19 za pripremu i bolju organiziranost svojih daljnji postupaka?	132 (57,9%)	21 (9,2%)	75 (32,9%)
17.	Smatrate li da je umanjen obavještajni nadzor prema pripadnicima terorističkih skupina poglavito borcima ISIL-a (povratnika) radi pandemije COVID 19?	120 (52,6%)	35 (15,4%)	73 (32%)
18.	Smatrate li da kroz Hrvatsku učestalo putuju osobe koje su od strane članica EU označene kao pripadnici terorističkih skupina?	130 (57%)	27 (11,8%)	71 (31,1%)
19.	Smatrate li da li SOA (obavještajna agencija) u vrijeme pandemije COVID 19 ne daje previše pozornosti na iscrpne provjere tih osoba (označenih kao pripadnici terorističkih skupina)?	83 (36,4%)	49 (21,5%)	96 (42,1%)
20.	Znate li tko je bio Salopek Tomislav?	213 (93,4%)	15 (6,6%)	X
21.	Smatrate li da li je RH tj. obavještajne službe mogle ostvariti suradnju kao članica NATO-a i partner u borbi protiv terorizma, te locirati gdje je Tomislav Salopek bio utamničen?	141 (61,8%)	22 (9,6%)	65 (28,5%)
22.	Smatrate li da su SAD-e mogle locirati mjesto gdje je Tomislav Salopek bio zarobljen i osloboditi ga?	152 (66,7%)	20 (8,8%)	56 (24,6%)
23.	Smatrate li da li je Republika Hrvatska učinila sve da spriječi smaknuće Tomislava Salopeka od strane ISIL-a?	22 (9,6%)	129 (56,6%)	77 (33,8%)
24.	Nakon što pregovori s teroristima nisu uspjeli te je Tomislav Salopek pogubljen, smatrate li da li je Hrvatska trebala nastaviti s pregovorima o povratku tijela ubijenog Tomislava Salopeka?	202 (88,6%)	8 (3,5%)	18 (7,9%)
25.	Smatrate li da je Republika Hrvatska trebala izvršiti vojnu odmazdu (zračni napadi) nad nekim od tih područja Egipta pod kontrolom ISIL-a, korištenjem/plaćanjem trećoj strani uključenoj u borbi protiv ISIL-a, npr. Ruskoj federaciji?	37 (16,2%)	143 (62,7%)	48 (21,1%)
26.	Na prethodno pitanje, smatrate li da bi takav korak tj. odgovor RH na smaknuće Tomislava Salopeka bio drastičan/radikalan?	137 (60,1%)	53 (23,2%)	38 (16,7%)
27.	Smatrate li da li osobe - pripadnici ISIL-a koji su sudjelovali u otmici, utamničenju, smaknuću Tomislava Salopeka sada neki od njih, nakon raspada umjetne tvorevine Kalifata žive na tlu EU i koriste sva zagarantirana prava država članice EU?	156 (68,4%)	6 (2,6%)	66 (28,9%)
28.	Smatrate li da od tolikih migranata koji su prolazili kroz RH, da je netko od njih imao informaciju gdje je tijelo Tomislava Salopeka, tj. mjesto gdje je izvršeno smaknuće?	90 39,5%	22 (9,6%)	116 (50,9%)
29.	Nastavno na prethodno pitanje; smatrate li da li je obavještajna agencija SOA prikupljala te podatke?	43 (18,9%)	93 (40,8%)	92 (40,4%)
		Odgovor: biranje institucije		
30.	U borbi protiv terorizma, nadzora nad osobama za koje se opravdano sumnja da su pripadnici terorističkih, radikalnih skupina najviše polazete povjerenja u: SOA, HV, POLICIJA	SOA 133 58,3%	HV 53 23,2%	POLICIJA 42 18,4%
31.	Po Vašem mišljenju tko je najodgovorniji za nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske SOA, HV, POLICIJA	SOA 141 61,8%	HV 48 21,1%	POLICIJA 39 17,1%
		Opisni odgovori – mišljenja		
32.	Nakon postavljenih pitanja u ovoj anketi i Vaših odgovora, koje je Vaše zaključno mišljenje o fenomenu povratka boraca ISIL-a u matične države kao i situacije glede Tomislava Salopeka: (Molim Vas opišite u nekoliko rečenica):	Radi velike količine podataka, tj. tekstualno izraženih mišljenja, isti nisu uvršteni u tabelu.		

Tablica 5. Prikaz rezultata istraživanja

Analiza odgovora ispitanika provodi se temeljem frekvencija odgovora iskaznih kroz tri frekvencije i to „DA“, „NE“ i „NE ZNAM“. Sva pitanja mogu se grupirati u četiri skupine, pa se tako ističu ona povezana s općom sigurnošću, s prijetnjom terorizma, s povratkom bivših boraca ISIL-a, te skupina pitanja povezanih s slučajem otegot

Tomislava Salopeka. Uz svaku skupinu odgovora posebno je važna skupina opisnih mišljenja ispitanika .

Opća sigurnost

U pogledu opće sigurnosti velik broj, odnosno 82,9% ispitanika osjeća se sigurnima što vjerojatno govori o mjerama koje policija provodi na sigurnosti, te time, među inima, najviše doprinosi unutarnjoj sigurnosti građana. Manji broj ispitanika, odnosno 7,9% ne osjećaju se sigurnima, dok u izraženim mišljenjima nije naveden izričiti razlog osjećaja nesigurnosti. Hrvatsku 86,8% ispitanika smatra sigurnom zemljom, u većem postotku od osobne sigurnosti, kao što manji broj ispitanika također smatra da je Hrvatska sigurna zemlja, dok se oni ne osjećaju sigurno.

Analiza opisnih mišljenja

Prema analizi komentara koji su upisani pod pitanjem 34, malo je ispitanika dalo prostora osobnoj i sigurnosti Republike Hrvatske, jer se većina ispitanika bazirala na pisanje mišljenja njima zanimljivijih poveznica s pitanjima oko terorizma, boraca i dr.

Prijetnje od terorizma

Ispitanici, njih 33,3%, smatraju da SOA dovoljno brine o sigurnosti RH, dok 27,2% ispitanika smatra da ne brine dovoljno, ali i velik broj ispitanika, 39,5%, odgovora da ne zna. Iako su iznijeli mišljenje da SOA brine u pogledu sigurnosti od terorizma i nacionalne sigurnosti, po postotku ponuđenih odgovora, odgovor da ne znaju, koji je u većini sa 39,5%, ipak pobuđuje sumnju ispitanika u tom pogledu odgovornosti i brige. Također MUP sa 37,7% i MORH sa 38,6% nisu dobili velik postotak pozitivnih odgovora iako prednjače nad rezultatima SOA-e. Po pitanju brige o sigurnosti od strane EU ispitanici, njih 31,1%, smatra da se EU ne brine dovoljno o svojoj sigurnosti, tj. sigurnosti građana.

Što se tiče povjerenja u većem broju odgovora, 58,3%, prednjači SOA naspram policije sa 18,4% i vojske sa 23,2%. Isto tako po pitanju odgovornosti za nacionalnu sigurnost ispitanici u velikom broju smatraju SOA-u najodgovornijom.

Analiza opisnih mišljenja

Pitanja po ovom segmentu istraživanja ispitanicima su možda predstavljala problem u vidu nedovoljnih informacija oko odgovornosti, no ne znamo je li u pitanju neodlučnost bez obzira na ponuđene odgovore ili su tražili namjerno izbjegnuti odgovor „netko drugi“. Kroz napisana mišljenja vidljivo je da drže nekog odgovornim pa se ipak usmjeravaju na SOA-u koja bi bila temelj sigurnosti države, zatim vojsku i policiju koje u biti izravno i otvoreno postupaju i brinu o sigurnosti građana, a time i države.

Realno, o SOA-i možda ima premalo informacija, tj. građani su malo upoznati što ona radi i provodi, tko su zaposlenici, kako se zaposliti u istoj i mnoga druga pitanja, no SOA je jednom riječju ipak „tajna služba“ te kao takva ipak ostaje među građanima nekom vrstom enigme. Pojedini komentari u vidu sarkazma, ljutnje, nerazumijevanja možda ipak odražavaju i potvrđuju tu enigmu. S druge strane vidljivo je nepovjerenje prema EU i mišljenje da je EU „tigar od papira“, s obzirom na terorističke akte koji se događaju u nekim članicama EU.

Povratak boraca ISIL-a

Razvidno je iz rezultata da su promišljanja ispitanika o ugrozi nacionalne sigurnosti povratkom bivših boraca u skladu s očekivanim rezultatima – 90,8%, dok manji broj, odnosno 3,1% ispitanika smatra da isti nisu ugroza nacionalne sigurnosti bez obzira na to što se radi o potencijalnim teroristima s obzirom na njihovo sudjelovanje u borbama na strani terorističke organizacije. Manji postotak se može tumačiti kao promišljanje ispitanika o ovom pitanju u smislu da možda neće svi povratnici nastaviti s radikaliziranjem i novačenjem novih članova za potrebe ISIL-a ili omanjih nekih terorističkih grupa ili *lonewolfova*. Također je iz odgovora vidljiv trend promišljanja da se ponovno veliki broj ispitanika dvoumi ili polaže nade kako osobe povratnici možda neće činiti terorističke akte u dogledno vrijeme, stoga se sa strane osobnog promišljanja radije izjašnjava odgovorom da ne zna (6,1%) što je u biti i vjerojatno najrealniji odgovor jer ne mora takve akte činiti povratnik već je dovoljno da impresionira unovačenog i dovoljno radikaliziranog člana skupine.

Ispitanici o nadzoru preispituju zakonske osnove, ljudska prava, kao što su se vodile rasprave putem medija o tom problemu, a isto tako i ispitanici s odgovorom „NE ZNAM“, njih 18,4 %, nisu sigurni treba li povratnicima ukinuti neka ustavna prava, dok ih 52,6% smatra da je potrebno ograničiti neka ustavna prava. U provođenju kaznenog postupka manji broj ispitanika, njih 4,4%, smatra da nije potrebno provesti kazneni postupak protiv boraca ISIL-a po dopuštenom povratku, dok njih 86% smatra da je potrebno. Može li se u tom dijelu negativnog odgovora prepoznati mišljenje da bi kazneni postupak bio predug i teško dokaziv obzirom na to da je akt zlodjela počinjen na teritoriju druge zemlje kao i sama svrsishodnost takvog postupka? Ipak ostaje nepoznanica s obzirom na to da većina država ima članke Kaznenog zakona koji ne dopuštaju plaćeničku borbu, k tome povezanu s terorizmom, ili je opet potrebna uspostava nekog međunarodnog suda koji bi to rješavao. Ispitanici se slažu da borci povratnici trebaju biti pod stalnim nadzorom obavještajnih službi, njih 78,9%, dok se samo manji dio, njih 8,8%, ne slaže s tim, a 12,3% ispitanika ne zna odgovor.

Vidljivo je da ipak ispitanici smatraju, njih 81,6%, da velik broj osoba povezanih s terorizmom, bilo boraca povratnika koji se ilegalno vraćaju u matične države ili

pripadnika nekih drugih terorističkih organizacija koje su sudjelovale u borbama ISIL-a, sad kao migranti možda traže utočište u nekoj od država EU-a.

Analiza opisnih mišljenja

Većina ispitanika smatra da je problem s povratnicima i migracijama u sklopu kojih dolaze i pripadnici inih terorističkih skupina u potrazi za boljim životom ili nekim novim, budućim šerijatom kojeg će možda provesti na tlu EU-a, tj. nadajući se tomu. Realno stanje po svemu što se događa djeluje tako da se EU čini „tigrom od papira“. Prevelik broj migranata, posebice muškarca koji su u biti vojno sposobne osobe, predstavlja problem. Doduše, nisu svi migranti teroristi niti imaju loše namjere, no za ugrozu je dovoljan jedan za kojeg se ne zna, a ima namjere.

U segmentu pisanih mišljenja ispitanici nisu previše posvetili svoju pažnju na izražavanje mišljenja u COVID-19 situacijama po pitanjima kretanja i nadzora osoba označenih pod mogućnost da se dovode u svezu s terorizmom. No realno te osobe jesu putovale u doba *lockdowna* bez zapreka, uvijek s obavljenim i plaćenim testovima kroz više država, o čemu se govorilo u odlomku COVID-19.

Otmica Tomislava Salopeka

Po pitanju saznanja tko je bio Tomislav Salopek 93,4% ispitanika odgovorilo je da im je osoba poznata u pogledu događaja, dok ostatak ispitanika, 6,6%, navodi da im nije osoba poznata. Ispitanici, njih 61,8%, smatraju da je oteti Tomislav Salopek mogao biti lociran, dok 9,6% smatra da nije, a 33% odgovorilo je da ne zna. Većina ispitanika, njih 56,6%, smatra da RH nije učinila dovoljno u sprječavanju najvjerojatnijeg smaknuća Tomislava Salopeka, dok mali postotak njih, 9,6%, smatra da je RH učinila sve što je mogla u tom pogledu, dok je 33,8% ispitanika odgovorilo da ne zna. Ispitanici u velikoj većini, njih 88,6%, smatraju da je RH trebala nastaviti s pregovorima o povratku tijela Tomislava Salopeka u RH, dok vrlo mali broj ispitanika, njih 3,5%, smatra da to nije potrebno ili ne zna odgovor na to pitanje (7,9%). Više od polovice ispitanika, njih 68,4%, smatra da netko od osoba koje su sudjelovale u otmici, smaknuću ili prisustvovala tim događajima sad živi na području EU-a kao migrant i koristi sva prava, dok 2,6% ispitanika smatra da ne, a 28,9% ih je odgovorilo da ne zna.

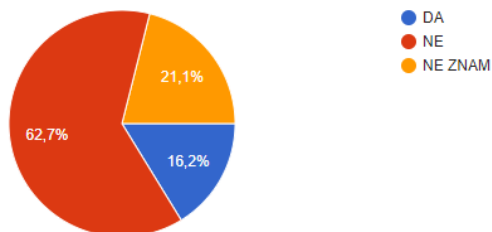
Analiza opisnih mišljenja

Analiza opisnih odgovora ispitanika potvrđuje određena očekivanja i vjerojatno odražava stavove i odnose šire populacije spram ovog događaja. Posebno se pritom misli na dio gdje većina ispitanika iskazuje rezervu i kritički se očituje na reakciju i adekvatnost poduzetih mjera od strane države i saveznika u pokušaju spašavanja i sprječavanja likvidacije otetog državljanina RH kao i na ono gdje većina ispitanika iskazuje rezervu i kritički se očituje na ukupne aktivnosti institucija države.

Posebno istaknuti rezultati-stavovi o reakciji države (odmazde)

Smatrate li da je Republika Hrvatska trebala izvršiti vojnu odmazdu (zračni napadi) nad nekim od tih područja Egipta pod kontrolom ISIL-a, korištenjem/plaćanjem trećoj strani uključenoj u borbi protiv ISIL-a, npr. Ruskoj federaciji?

228 odgovora

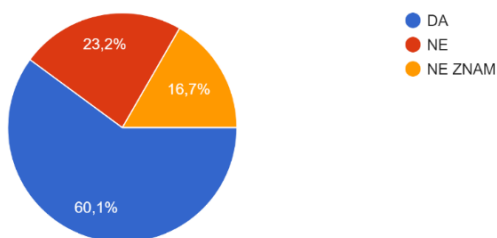

Grafikon 2. – Anketno pitanje broj 25.

Na tragu propitivanja odnosa ispitanika prema slučaju Salopek rezultati odgovora na ponuđeno pitanje o eventualnoj vojnoj odmazdi RH prema vjerojatnoj državi kojoj pripadaju otmičari - Grafikon 2., ukazuju da ispitanici racionaliziraju svoje stavove o mogućnostima i instrumentima reakcije države prema ovom događaju. To se očituje s relativno velikim postotkom neslaganja (62,7%) oko pitanja s potrebom vojne odmazde kao radikalnog odgovora.

Na prethodno pitanje, smatrate li da bi takav korak tj. odgovor RH na smaknuće Tomislava Salopeka bio drastičan/radikalan?

228 odgovora

Grafikon 3. Anketno pitanje broj 26.

Vrlo sličan odnos ispitanici zadržavaju i prema pitanju koliko bi ovakav odgovor države bio drastičan, odnosno radikalan – Grafikon 3., gdje također velika većina, njih 60,1%, potvrđuje da bi takav odgovor bio drastičan i radikalan. Ali ne treba zanemariti

niti gotovo jednu četvrtinu, odnosno 23,2% ispitanika koji vojnu odmazdu ne smatraju radikalnim potezom.

Sukladno ovakvim finalnim rezultatima plauzibilno je pretpostaviti kako ispitanici realno ocjenjuju sam događaj, ali duboko promišljaju kasniji razvoj događaja kao posljedicu tako radikalnog odgovora i postupka države u odnosu na rješavanje otmice svojeg državljanina. Ovdje se može vidjeti čak i određeni strah ispitanika zbog pretpostavljene reakcije države, a zasigurno je u pozadini i promišljanje o svrsishodnosti takvog postupka.

Rezimirajući rezultate po pojedinim varijablama zamjetne su čak i određene kontradiktornosti u odgovorima koje se vjerojatno mogu objasniti i pripisati širokim medijskim utjecajem na njihove stavove što potvrđuje sve prisutni element i efekt terorizma označen kao snažan odjek u javnosti i medijski utjecaj.

5. ZAKLJUČAK

U ovom istraživanju, usmjerenom na propitivanje i ocjenu sigurnosnih prijetnji povezanih s povratkom bivših boraca ISIL-a, paralelno se analiziralo podatke i dokumentaciju relevantnih sigurnosnih institucija - Europol i Interpol, ali i njihovih sustava i procedura namijenjenih nadzoru osoba povezanih s terorizmom. Analiza podataka potvrdila je postojanost rizika i prijetnje, ali i opadajući trend frekvencije i volumena terorističkih akata i džihadističkog terorizma na razini Europske unije. Pri tom, broj osumnjičenih ili uhićenih osoba povezanih s terorizmom, usprkos manjem broju događaja, ukazuje na trend porasta što izaziva pozornost i zahtijeva dublju analizu i istraživanje.

Na podlozi analiziranih podataka i apliciranih elemenata socioloških teorija anomije kao i drugih relevantnih sigurnosnih koncepata, usmjerenom ka propitivanju i objašnjenju uzroka i posljedica radikalizacije, provedeno empirijsko istraživanje stavova i percepcije studenata određenih Fakulteta u Republici Hrvatskoj, potvrdilo je postojanje značajne zabrinutosti ispitanika zbog rizika za nacionalnu sigurnost. Percepcija prijetnji različita je i prijetnje su potvrđivane kao ozbiljan sigurnosni izazov, a neki odgovori su ukazivali na izraženo neslaganje i naglašenu kritiku djelovanja države, posebice na pitanjima o otmici i ubojstvu Tomislava Salopeka.

Naglašenije od ostalog potvrđene su pretpostavke o potrebi permanentnog sigurnosno – obavještajnog nadziranja bivših boraca, ali i stav gotovo svakog drugoga ispitanika da aktivnosti ovih službi nisu dovoljne jer ispitanici između hrvatske policije, vojske i obavještajnih službi, upravo prema SOA-i iskazuju najviše povjerenja i očekuju najviše odgovornosti u odnosu spram istraživanog fenomena.

Dakle, iako se ovim istraživanjem propitivao sociološki, religijski pa i ratni kontekst fenomena povratka bivših boraca ISIL-a u matične države, indikativno je kako su

očekivanja efikasnog bavljenja ovim sigurnosnim fenomenom ipak od sigurnosnih institucija države, a manje od odgojnih, obrazovnih, vjerskih ili sličnih institucija društva.

LITERATURA

Knjige:

1. Abercrombie, N., Hill, S., S. Turner B. (2008). *Rječnik sociologije*. Zagreb: Jesenski i Turk
2. Beck, U. (2001). *Rizično društvo U susret novoj moderni*. Beograd: „Filip Višnjić“
3. Bilandžić, M. (2010). *Sjeme zla: Elementi sociologije terorizma*. Zagreb: Plejada, Synopsis
4. Bilandžić, M. (2014). *Sjeme zla: uvod u studije terorizma*. Zagreb: Despot infinitus d.o.o.
5. Bergen, P. (2001). *Holy War Inc*. New York: Free Press
6. Collins, A. (2010). *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura.
7. Gerges, A.F. (2018). *ISIS*. Zagreb: Profil.
8. Le Bon, G. (1927). *Psihologija gomila*. Zagreb: Tisak KR. Zemaljske tiskare.
9. Ratzel, F. (1897, 1923). *Politische Geographie*, Germany: Reprint.

Članci u znanstvenim i stručnim časopisima:

1. Bilandžić, M. (2018). *Kultura i nacionalna sigurnost: prilog raspravama kritičkih sigurnosnih studija*, *Studia ethnologica Croatia*, izdanje 30., str.227-251.
2. Frčko, M., Solomun, D. (2018). *Securitization of Migration and Migration Policy in the European Union*. Maribor: University of Maribor Press, Maribor, Slovenia, str. 349-360
3. 12.07.2023.
4. Kingsley, O. (2010). *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences* (2010) Vol 2, No 2, 550-576.
5. Krivokapic, B. (2013). Pojam rata i klasifikacije ratova, *Megatrend Review* 3/2013, 3-30.
6. Nimac D., Ćurković Nimac J. (2014). *Religija kao socijalni kapital u kontekstu sigurnosne politike suvremenog europskog društva*. Zagreb: Bogoslovska smotra, br. 84, str. 111.-136. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/120309> – 12.07.2023.
7. Pejaković-Đipić, S. (2018). Schengenski informacijski sustav – „čuvar“ schengenskog područja, *Zagrebačka pravna revija*, Svezak 7, Br.2. <http://revija.pravo.unizg.hr/index.php/zpr/issue/view/17> -12.07.2023.
8. Solomun, D. (2012). *Ekstremističko nasilje i mogućnosti policije u Republici Hrvatskoj u svjetlu nove sigurnosne paradigme*. U: Antoliš, k. (ur.). *Rat protiv terorizma nakon 10 godina*. Zagreb: MUP RH, Policijska akademija. str. 241.-259.

Doktorske disertacije, magistarski radovi, završni radovi:

1. Lukac, A. (2022). *Radikalizam, ekstremizam i terorizam kao izazovi obavještajnim službama*. Završni rad, Zagreb: VPŠ
2. Pišković, D. (2019). *Religija terorizma-terorizam kao religija*. Završni rad. Zagreb: VPŠ.
3. Pišković, D. (2021). *Fenomen povratka boraca ISIL-a obavještajni aspekti i presumpcije*. Zagreb: VPŠ.

Dokumenti/statistički izvori:

1. EUROPEAN UNION TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT (TE-SAT) 2023. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol_TE-SAT_2023.pdf 06.07.2023.
2. United Nations Counter-Terrorism Implementation Task Force (UNCTITF), Working Group on Promoting and Protecting Human Rights, (2018). *Guidance to States on human rights-compliant responses to the threat posed by foreign fighters and the Rule of Law while Countering Terrorism*, New York: United Nations publication
3. UREDBA (EU) 2018/1861 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 28. studenoga 2018. o uspostavi, radu i upotrebi Schengenskog informacijskog sustava (SIS) u području granične kontrole i o izmjeni Konvencije o provedbi Schengenskog sporazuma te o izmjeni i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1987/2006
4. SIS II 2020 Annual Statistic <https://www.eulisa.europa.eu/Publications/Reports/SIS%20II%20-%202020%20Statistics%20-%20report.pdf> – 06.07.2023.
5. SIS II 2021 Annual Statistics, <https://www.eulisa.europa.eu/Publications/Reports/SIS%20II%202022%20Statistics%20-%20Report.pdf>. 06.07.2023.
6. SIS II 2022 Annual Statistic <https://www.eulisa.europa.eu/Publications/Reports/SIS%20II%202022%20Statistics%20-%20Report.pdf>. 06.07.2023

Internet:

1. Augestad Kundsén, R. (2017). *Radicalization and foreign fighters in the Kosovo context, An analysis of international media coverage of the phenomena*, Oslo: Norwegian Institute of International Affairs
2. https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/bitstream/handle/11250/2442205/NUPI_Working_Paper_875_Knudsén.pdf?sequence=2&isAllowed=y 12.07.2023.
3. Barrett, R. (2017). *Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees*, The Soufan Center, <https://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf> 12.07.2023.

4. COUNCIL OF EUROPE (CoE), (2016). RETURNING FOREIGN TERRORIST FIGHTERS IN EUROPE, <https://publicsearch.coe.int/#k=RETURNING%20FOREIGN%20TERRORIST%20FIGHTERS%20IN%20EUROPE#f=%5B%5D#s=151>- 12.07.2023.
5. EUROPOL, Dostupno na: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_hr
6. EUROSTAT, Imigration, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00176/default/table?lang=en> 14.07.2023.
7. GLOBSEC (2018.), WHO ARE THE EUROPEAN JIHADIS? FROM CRIMINALS TO TERRORISTS AND BACK? MIDTERM REPORT, https://www.globsec.org/sites/default/files/2018-09/GLOBSEC_WhoAreTheEuropeanJihadis.pdf 12.07.2023.
8. Google obrasci – dostupno na <https://www.google.hr/intl/hr/forms/about/>
9. International Centre for Counter-Terrorism-The Hague (ICCT), (2016.), The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union, DOI: 10.19165/2016.1.02, https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf - 12.07.2023.
10. KHATIB Lina, What the Takeover of Mosul Means for ISIS, 12.06.2014., Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegieendowment.org/2014/06/12/what-takeover-of-mosul-means-for-isis/hdng>, 05.07.2023.

DAMIR PIŠKOVIĆ*, DAVOR SOLOMUN**, MARIJAN JOZIĆ***

PERCEPTION RESEARCH AND ANALYSIS OF SECURITY THREATS RELATED TO THE RETURN AND ACTIVITIES OF FORMER ISIS FIGHTERS⁴

Abstract:

This paper focuses on researching and examining the negative security implications, risks, and threats associated with the return of former fighters from the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIS) to their home countries. It also includes an analysis of the potential terrorist capabilities of these individuals. Given the sensitive nature of the data and documentation, the research is based on and divided into two segments. One segment consists of unclassified statistical data collected through records from the Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, SIS, NBMIS, the analysis of files and documentation, and other selected open sources. The IMC (Information Management Cell) method, which one of the authors⁵ personally used during participation in the EU peace mission EULEX as an intelligence officer for the needs of EUOCI. The second

* Damir Pišković MSc, General Police Directorate, Assistant Head of the FOS, International Police Cooperation Department

** Davor Solomun MA, Senior Lecturer, University of Applied Sciences in Criminal Investigation and Public Security

*** Marijan Jozić PhD, University of Applied Sciences in Criminal Investigation and Public Security

segment of the paper presents a quantitative research survey conducted through Google Forms in February and March 2021. The survey targeted a sample of 228 active students from three universities and one college in Croatia. Its goal was to examine, through a stratified sample and around thirty complementary variables, the perception and attitudes of students regarding various aspects of the negative impact of the return and activities of so-called ISIS fighters on national security. Additionally, it aimed to investigate their views on the tragic event involving the Croatian citizen Tomislav Salopek, who was likely killed by a terrorist group. Therefore, the imperative of this paper is to identify and interpret specific terrorist threats that have arisen from the remnants of former ISIS fighters. It also involves questioning the perceptions and attitudes of students as potential security and justice stakeholders.

Keywords: *security, terrorism, perception, ISIS, intelligence, Tomislav Salopek.*